

**รายงานผลการวิจัยเรื่อง การประเมินผลพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย
ภายใต้โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้าย่า ด้านภัยมะเร็งเต้านม**
**THE EVALUATION OF BREAST SELF – EXAMINATION BEHAVIOR AMONG THAI FEMALE
UNDER THE PROJECT ROYAL GRANDMOTHER’S INITIATIVE AGAINST BREAST CANCER**

ชื่อผู้วิจัยหรือคณะผู้วิจัย : นางบังอร สุภาเกตุ และนางสาวจงมณี สุริยะ

ชื่อหน่วยงาน : กลุ่มอนามัยวัยทำงาน สำนักส่งเสริมสุขภาพ

1. บทนำและวัตถุประสงค์

หลักการและเหตุผล

ประชากรวัยทำงานอายุ 15 - 59 ปี เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ มีจำนวน 43 ล้านคน เป็นเพศหญิง 22 ล้านคน และเพศชาย 21 ล้านคน หรือประมาณ 66% ของประชากรทั้งหมด (1) เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุการตายของประชากรไทย พบว่า สาเหตุการตายที่สำคัญ ได้แก่ มะเร็งทุกชนิด โรคหลอดเลือดในสมอง ปอดอักเสบ โรคหัวใจขาดเลือด และอุบัติเหตุจากการคมนาคมขนส่งทางบก จำแนกตามกลุ่มโรคมะเร็ง พบว่าส่วนใหญ่ตายด้วยมะเร็งตับ มะเร็งหลอดคอ หลอดลมใหญ่และปอด และมะเร็งเต้านม (2) สำหรับโรคมะเร็งเต้านมเป็นมะเร็งที่พบมากที่สุดและผู้หญิงทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย ปี พ.ศ. 2555 มูลนิธิธัญรักษิ์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ได้ทบทวนแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศและสนองต่อพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าย่าให้มากยิ่งขึ้น และเห็นว่าการปรับพฤติกรรมด้านดูแลสุขภาพของตนเองมีความจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะต่อสู้กับโรคมะเร็ง ดังนั้นการคัดกรองที่เหมาะสม สำหรับสตรีในประเทศกำลังพัฒนา ควรเริ่มต้นจากการตรวจเต้านมด้วยตนเอง (Breast Self Examination: BSE) ตามด้วยการตรวจโดยเจ้าหน้าที่ (Clinical Breast Exam: CBE) แล้วจึงยืนยันว่าเป็นก้อนหรือไม่ชนิดใดโดย Ultrasound และ Mammogram ร่วมกับการพัฒนาการส่งต่อและติดตามผล จึงได้จัดทำโครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้าย่า ด้านภัยมะเร็งเต้านม กลุ่มเป้าหมาย คือ สตรีไทย อายุ 30-70 ปี (ปี พ.ศ. 2555) อยู่ในโครงการฯ จำนวน 1.9 ล้านคน ดำเนินการนำร่องใน 21 จังหวัด มีจังหวัดที่ทำเต็มพื้นที่ครบทุกอำเภออยู่ 5 จังหวัด และอีก 16 จังหวัด ทำจังหวัดละ 1 อำเภอ (3) ในปี 2560 จะเป็นการสรุปผลการดำเนินงานใน Phase แรก (ตั้งแต่ตุลาคม 2555 – กันยายน 2560) การติดตามและประเมินผลโครงการนี้ ได้ออกแบบระบบการเก็บข้อมูลพฤติกรรมการตรวจเต้านมอย่างสม่ำเสมอ และผู้ป่วยมะเร็งเต้านมรายใหม่ ผ่านโปรแกรมพื้นฐานของสถานบริการสาธารณสุข ได้แก่ JHCIS และ HOSxP และเชื่อมโยงข้อมูลผ่านเว็บไซต์โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้าย่า ด้านภัยมะเร็งเต้านม (4) ดังนั้น เพื่อให้การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย จึงได้ดำเนินการวิจัยการประเมินผลพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย ภายใต้โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้าย่า ด้านภัยมะเร็งเต้านม เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีการขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั่วประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อประเมินผลพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย ภายใต้โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้าย่า ด้านภัยมะเร็งเต้านม

วัตถุประสงค์เฉพาะ

๑. เพื่อศึกษาความรู้เรื่องโรคมะเร็งเต้านมและการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย
๒. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย
๓. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและการใช้สมุดบันทึกการตรวจเต้านมตนเองของสตรีไทย
๔. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย
๕. เพื่อศึกษาทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย
๖. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างถูกต้อง

2. วิธีการศึกษา

2.1 รูปแบบการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Survey)

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สตรีไทยอายุ 30-70 ปี ที่ขึ้นทะเบียนเพื่อทำการศึกษาในเดือนตุลาคม 2555 ผ่านเว็บไซต์โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ศึกษากายมะเร็งเต้านม
ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอกแรน (5)

$$n = \frac{Z^2_{\alpha/2} NP(1-P)}{Z^2_{\alpha/2} P(1-P) + (N-1)E^2}$$

เมื่อ

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

Z = ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เท่ากับ 1.96

N = สตรี 30-70 ปี ที่ขึ้นทะเบียนในเดือนตุลาคม 2555 ผ่านเว็บไซต์โครงการฯ เท่ากับ 1,914,892

P = สัดส่วนของการตรวจเต้านมด้วยตนเอง กำหนดให้ เท่ากับ 0.5

E = ความคาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง กำหนดให้ เท่ากับ 0.05

แทนค่าได้กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภาค ดังนี้

ภาค	จำนวนประชากรที่ลงทะเบียน	จำนวนตัวอย่าง
เหนือ	436,265	384
กลาง	168,297	383
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,016,952	384
ใต้	293,378	383
รวม	1,914,892	1,534

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยมี 5 ขั้นตอน และวิธีการสุ่มดังนี้

- ขั้นที่ 1 สุ่มเลือกจังหวัด ให้เป็นตัวแทนของภาค 4 ภาคๆละ 2 จังหวัด
- ขั้นที่ 2 สุ่มเลือกอำเภอ ในแต่ละจังหวัดที่สุ่มเลือกได้ จังหวัดละ 1 อำเภอ
- ขั้นที่ 3 สุ่มเลือกตำบล(ชุมชน) ในแต่ละอำเภอที่สุ่มเลือกได้ โดยเป็นสตรี 30-70 ปี ที่ขึ้นทะเบียนในเดือนตุลาคม 2555 ผ่านเว็บไซต์โครงการฯจำนวนไม่น้อยกว่าที่คำนวณได้ ถ้าจำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่พอใน 1 ตำบล ให้สุ่มเลือกตำบลอื่นเพิ่ม จนกว่าจะได้จำนวนตัวอย่างตามที่ต้องการ
- ขั้นที่ 4 วางสัดส่วนของตัวอย่างให้กระจายไปตามช่วงอายุๆ ละ 10 ปี ถ้าจำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่พอ ให้สุ่มเลือกช่วงอายุอื่นเพิ่ม จนกว่าจะได้จำนวนตัวอย่างตามที่ต้องการ

จากการคำนวณตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,534 คน แต่เนื่องจากในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามอาจพบข้อมูลไม่สมบูรณ์ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10% จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และกระจายตามช่วงอายุๆละ 448 คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 1,792 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจพฤติกรรม การตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย ภายใต้โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้านม โดยดัดแปลงมาจากวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิศูนย์รักษาระบบสืบพันธุ์ มี 6 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
- ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็งเต้านมและการตรวจเต้านมด้วยตนเอง
- ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง
- ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อสมุดบันทึกการตรวจเต้านมตนเอง
- ส่วนที่ 5 พฤติกรรม การตรวจเต้านมด้วยตนเอง
- ส่วนที่ 6 การประเมินทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

2.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 สำหรับค่าสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) เพื่อแจกแจง ข้อมูลทั่วไป ความรู้เรื่องโรคมะเร็งเต้านมและการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง การใช้สมุดบันทึกการตรวจเต้านมตนเอง พฤติกรรม การตรวจเต้านมด้วยตนเอง และทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง อธิบายด้วยการแจกแจงความถี่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติเชิงอนุมาน(Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม การตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างถูกต้อง โดยใช้ Chi-square test

3. ผลการศึกษา

1) ข้อมูลทั่วไป

เป็นการสอบถามเกี่ยวกับอายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ประวัติการเจ็บป่วย โรคมะเร็งของบุคคลในครอบครัว และประวัติความผิดปกติของเต้านม

ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวม ร้อยละ 34.4 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 46-55 ปี มีอายุเฉลี่ย 51.37 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากที่สุด คือ 74 ปี และมีอายุน้อยที่สุด คือ 35 ปี ส่วนใหญ่

ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพสมรสเป็นคู่ (ร้อยละ 76.3) มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 57.3) มีอาชีพเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 44.1) รองลงมาคือ ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน (ร้อยละ 22.0) รับจ้าง (ร้อยละ 19.1) และค้าขาย (ร้อยละ 11.4) ตามลำดับ

ประวัติการเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งของบุคคลในครอบครัวหรือญาติสายตรง ในภาพรวมพบว่า มีเพียงร้อยละ 23.3 ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ระบุว่า มีบุคคลในครอบครัวหรือญาติสายตรงป่วยด้วยโรคมะเร็ง โดยบุคคลในครอบครัวหรือญาติสายตรงที่ป่วยเป็นมะเร็ง อันดับแรก คือ พ่อ/แม่ (ร้อยละ 64.5) รองลงมาคือ พี่/น้อง (ร้อยละ 28.0) ชนิดของมะเร็ง 5 ลำดับแรกที่คนในครอบครัว/ญาติสายตรงป่วยด้วยโรคมะเร็ง ได้แก่ มะเร็งตับ (ร้อยละ 22.7) มะเร็งลำไส้ (ร้อยละ 12.7) มะเร็งปอด (ร้อยละ 12.1) มะเร็งปากมดลูก (ร้อยละ 11.9) และมะเร็งเต้านม (ร้อยละ 11.1) ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามเคยมีประวัติความผิดปกติที่เต้านมเพียงร้อยละ 9.1 โดยส่วนใหญ่พบความผิดปกติในช่วง 1-5 ปีที่ผ่านมา (ร้อยละ 45.4) ระยะเวลาเฉลี่ยที่พบความผิดปกติ คือ 8.89 ปีที่ผ่านมา ความผิดปกติที่ตรวจพบ คือ มีก้อนที่เต้านม (ร้อยละ 63.1) ปวดเต้านม/เจ็บเต้านม (ร้อยละ 14.3) และมีถุงน้ำ (ร้อยละ 12.0) ตามลำดับ

2) ความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านมและการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความรู้ในภาพรวมเกี่ยวกับมะเร็งเต้านม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 63.5) มีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม 6.73 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.80 คะแนน (จากคะแนนรวม 10 คะแนน) และประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ในภาพรวมเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองในระดับมาก (ร้อยละ 50.8) ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง 8.13 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.58 คะแนน (จากคะแนนรวม 10 คะแนน) เมื่อพิจารณาในรายข้อของประเด็นความรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็ง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ถูกต้องเกี่ยวกับมะเร็งเต้านม โดยทราบว่าการรักษาโรคมะเร็งเต้านมที่ได้ผลดีต้องรักษาทันทีเมื่อค้นพบก้อนที่ผิดปกติ (ร้อยละ 96.0) มะเร็งเต้านมเป็นโรคที่มีการเจริญเติบโตอย่างผิดปกติของเนื้อเยื่อบริเวณเต้านม (ร้อยละ 90.2) และสตรีที่มีญาติสายตรง เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง เป็นมะเร็ง จะมีความเสี่ยงเป็นโรคมะเร็งเต้านม (ร้อยละ 82.0) อย่างไรก็ตามยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนมีความรู้ไม่ถูกต้องในหลายประเด็น ได้แก่ สตรีที่อ้วนหรืออ้วนลงพุงมีความเสี่ยงเป็นโรคมะเร็งเต้านมมากกว่าคนไม่อ้วน สตรีที่มีประวัติประจำเดือนหมดเร็วและหมดช้า มีโอกาสเป็นมะเร็งเต้านมมากกว่าคนทั่วไป และ สตรีที่คุมกำเนิดด้วยยาคุมทั้งชนิดกินและฉีดทำให้เกิดมะเร็งเต้านมได้ทุกคน ซึ่งในประเด็นดังกล่าวพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามตอบได้อย่างถูกต้องน้อยกว่าร้อยละ 50

ระดับความรู้ในภาพรวมเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองในระดับมาก (ร้อยละ 50.8) ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง 8.13 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.58 คะแนน (จากคะแนนรวม 10 คะแนน) เมื่อพิจารณาในรายข้อ สำหรับประเด็นความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง พบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง วิธีตรวจ และความสม่ำเสมอในการตรวจ อย่างไรก็ตามยังพบประเด็นของการมีความรู้ที่ไม่ถูกต้องในรายละเอียดของการตรวจ เช่น การตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ควรบีบหัวนมด้วย ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง และมีผู้ตอบแบบสอบถามตอบไม่ถูกต้องถึงร้อยละ 81.3%

3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง พบว่า ร้อยละ 54.7 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองในเชิงบวก โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเห็นด้วยในข้อความเชิงบวก ได้แก่ การประชาสัมพันธ์/รณรงค์/อสม.ช่วยกระตุ้นเตือนบ่อย ๆ ทำให้ท่านตรวจเต้านมด้วยตนเองเป็นประจำทุกเดือน (ร้อยละ 97.6) การตรวจเต้านมด้วยตนเองและพบสิ่งผิดปกติในระยะแรกทำให้รักษาได้เร็วขึ้นมีโอกาสหายขาดมากขึ้น (ร้อยละ 96.9) และท่านเป็นคนแรกที่สังเกตเห็นหรือคลำสิ่งผิดปกติที่เต้านม (ร้อยละ 90.8) อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความคิดเห็นในเชิงลบบางข้อ เช่น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า เมื่อญาติ เพื่อน หรือคนรู้จักป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านมจะรู้สึกกลัวจะเป็นโรคมะเร็งเต้านม จึงตรวจเต้านมด้วยตนเองเป็นประจำทุกเดือน (ร้อยละ 87.6) และยังพบว่าไม่แน่ใจในหลายประเด็น เช่น การตรวจเต้านมด้วยตนเองเป็นการเสียเวลา โดยเปล่าประโยชน์ (ร้อยละ 91.8) ไม่อยากตรวจเต้านมด้วยตนเอง เพราะอาจเป็นโรคมะเร็งเต้านม และต้องผ่าตัดนมออกซึ่งเป็นการสูญเสียสภาพลักษณะของผู้หญิง (ร้อยละ 89.4) สตรีทุกคนไม่จำเป็นต้องตรวจเต้านมด้วยตนเอง (ร้อยละ 83.6) ไม่อยากตรวจเต้านมด้วยตนเองเพราะกลัวพบก้อนและอาจเป็นมะเร็งเต้านม (ร้อยละ 83.2) ท่านรู้สึกอายในการให้คนอื่นดูหรือคลำเต้านมเพื่อตรวจหาก้อนที่เต้านม (ร้อยละ 82.3) และการตรวจหามะเร็งเต้านมระยะเริ่มแรก เป็นหน้าที่ของแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเท่านั้น (ร้อยละ 76.2)

4) ความคิดเห็นต่อสมุดบันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

ผลการวิจัย พบว่า ร้อยละ 84.6 ของผู้ตอบแบบสอบถามเคยเห็นสมุดบันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยเห็นสมุดจะมีสมุดบันทึกการตรวจ (ร้อยละ 90.6) และมีสมุดบันทึกอยู่ที่บ้าน (ร้อยละ 93.4) เมื่อพิจารณาถึงความถี่ของการใช้สมุดบันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเอง พบว่า ร้อยละ 66.6 ของผู้ใช้สมุดบันทึกใช้ทุกเดือนหรือมากกว่าเดือนละ 1 ครั้ง โดยร้อยละ 90.7 ของผู้ใช้สมุดบันทึกจะเป็นผู้บันทึกด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้สมุดบันทึกจะเห็นว่า การใช้สมุดบันทึกไม่ยุ่งยาก (ร้อยละ 95.0) และรู้สึกว่ามีประโยชน์ (ร้อยละ 96.1) สำหรับรูปแบบที่สะดวกมากที่สุดสำหรับการบันทึกผลการตรวจเต้านม ได้แก่ สมุดบันทึกตรวจเต้านมด้วยตนเอง (ร้อยละ 88.4) อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ใช้สมุดบันทึกการตรวจบางส่วนรู้สึกว่าการใช้สมุดบันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเองยุ่งยากหรือไม่ดี โดยมีข้อเสนอแนะจากข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงสมุดบันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ได้แก่ ตัวหนังสือเล็กมาก ควรปรับให้ใหญ่ขึ้น และสีเส้น/เส้นแบ่งขอบตารางไม่ชัดเจน ควรทำให้ชัดเจน ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้สมุดบันทึกตรวจเต้านมด้วยตนเอง ระบุว่า การบันทึกผลว่าตรวจเต้านมด้วยตนเองเป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด (ร้อยละ 98.3) รองลงมาคือ คนในครอบครัว (ร้อยละ 75.3) และ เจ้าหน้าที่ อสม. (ร้อยละ 46.4) ตามลำดับ สำหรับประโยชน์ของการบันทึกผลตรวจเต้านม คือ เป็นการติดตามผลของตนเอง (ร้อยละ 98.3) รองลงมาคือ การติดตามงานของอสม. (ร้อยละ 50.0) และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ร้อยละ 48.3) ตามลำดับ (ตารางที่ 12)

สำหรับเหตุผลของการไม่บันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเองในสมุดบันทึกของผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ได้ใช้สมุดบันทึกการตรวจเต้านม คือ เพิ่งได้สมุดมา คิดว่าตัวเองไม่เป็นอะไร อ่านหนังสือไม่ออก บันทึกไม่เป็น และลืม เป็นต้น

5) พฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดรู้จักวิธีการตรวจเต้านมด้วยตนเอง (ร้อยละ 100) โดยระบุว่าสามารถเรียนรู้วิธีการตรวจเต้านมด้วยตนเองได้จาก แพทย์/เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นอันดับแรก (ร้อยละ 87.5) รองลงมา คือ อสม. (ร้อยละ 56.1) และ สมุดบันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเอง (ร้อยละ 33.4) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเอง พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเคย

ตรวจเต้านมด้วยตนเอง (ร้อยละ 100) และพบว่า ร้อยละ 47.9 ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตรวจเต้านมด้วยตนเองครั้งสุดท้ายในช่วง 30 วันที่ผ่านมา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา หรือมีจำนวนครั้งของการตรวจเต้านมด้วยตนเองในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมามากกว่าหรือเท่ากับ 6 ครั้ง (ร้อยละ 67.8) จำนวนครั้งเฉลี่ยที่เคยตรวจเต้านมด้วยตนเองในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมาคือ 5.29 ครั้ง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.60 ครั้ง สำหรับเหตุผลของการตรวจเต้านมด้วยตนเองไม่สม่ำเสมอในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา คือ ลืม (ร้อยละ 63.1) รองลงมา คือ ไม่แน่ใจว่าจะทำได้ถูกต้อง (ร้อยละ 28.3) และไม่มีเวลา (ร้อยละ 17.9) ตามลำดับ

6) การประเมินทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

เป็นการประเมินทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ตามหลัก Triple touch โดยเป็นการประเมินจากเต้านมเทียม ผลการประเมินในภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่มีทักษะของการตรวจเต้านมด้วยตนเองด้วยการสังเกตด้วยตาและการใช้นิ้วมือคลำไม่ถูกต้อง (ร้อยละ 74.3) สำหรับทักษะการตรวจเต้านมด้วยการสังเกตด้วยตาไม่ถูกต้อง (ร้อยละ 55.6) และทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองด้วยการใช้นิ้วมือคลำไม่ถูกต้อง (ร้อยละ 64.2) เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นของวิธีการตรวจเต้านม การสังเกตด้วยตา พบว่า ประมาณร้อยละ 50-60 สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องในประเด็น “ยืนปล่อยแขนข้างลำตัวตามสบาย เปรียบเทียบเต้านมทั้ง 2 ข้าง ว่ามีการบิดเบี้ยวของหัวนม” (ร้อยละ 58.5) “ยกมือ 2 ข้างเหนือศีรษะ มองด้านหน้าและด้านข้างของเต้านม ดูความสมดุลของรูปทรงความผิดปกติของผิวหนัง รอยบุ๋ม รอยนูนของเต้านม” (ร้อยละ 56.6) และ “วางมือที่เอว เกร็งอก มองหาก้อน ก้มตัวมาข้างหน้าปล่อยแขนตามสบาย ดูตำแหน่งหัวนม รูปทรงเต้านมทั้ง 2 ข้างห้อยลง สมดุลกันหรือไม่” (ร้อยละ 52.4) เมื่อพิจารณาวิธีการใช้นิ้วมือคลำ พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องในขั้นตอน การยกมือเหนือศีรษะ (ร้อยละ 87.5) และการใช้มือด้านตรงข้ามคลำเต้านม (ร้อยละ 91.4) สำหรับขั้นตอนที่ผู้ตอบแบบสอบถามปฏิบัติได้ถูกต้องน้อยที่สุด คือ การกด 3 ระดับ (เบา กลาง หนัก) (ร้อยละ 48.3) รองลงมาคือ คลำให้ทั่วบริเวณขอบเขตของเต้านมทั้งหมด วนไปถึงไหปลาร้า (ร้อยละ 60.3) คลำต่อมน้ำเหลืองบริเวณรักแร้ (ร้อยละ 66.7) และ วิธีการวางนิ้ว 3 นิ้ว (นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง) เคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องโดยไม่ยกนิ้ว (ร้อยละ 69.3)

7) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอและทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างถูกต้อง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตรวจเต้านมอย่างสม่ำเสมอ พบว่า ระดับการศึกษา ระดับความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม ระดับความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง การมีสมุดบันทึก และการใช้สมุดบันทึก ความยุ่งยากของการใช้สมุด ส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง (p-value <0.05) ดังตารางที่ 1

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างถูกต้องทั้งการดูด้วยตาและคลำด้วยมือ พบว่า อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ความสม่ำเสมอในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ระดับความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม ระดับความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง การมีสมุดบันทึก การใช้สมุดบันทึก รูปแบบการบันทึกผล ความยุ่งยากของการใช้สมุด และอายุของการตรวจเต้านมครั้งแรก ส่งผลต่อทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองด้วยตาและมืออย่างถูกต้อง (p-value <0.05) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

ตัวแปร	ความสม่ำเสมอในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง		Chi-square	p-value
	ไม่สม่ำเสมอ (%)	สม่ำเสมอ (%)		
ระดับความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม			16.259	<0.001
ต่ำ (<6 คะแนน)	40.4	59.6		
ปานกลาง (6-8 คะแนน)	30.6	69.4		
มาก (>8 คะแนน)	27.1	72.9		
ระดับความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง			58.561	<0.001
ต่ำ (<6 คะแนน)	63.6	36.4		
ปานกลาง (6-8 คะแนน)	35.6	64.4		
มาก (>8 คะแนน)	26.2	73.8		
ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง			9.060	0.003
เชิงลบ (<Mean)	35.9	64.1		
เชิงบวก ($\geq$ Mean)	29.2	70.8		
มีสมุด			54.817	<0.001
ไม่มี	54.3	45.7		
มี	24.9	75.1		
การใช้สมุด			243.43	<0.001
ไม่ได้ใช้	49.4	50.6		
ใช้ไม่สม่ำเสมอ	51.6	48.4		
ใช้ทุกเดือน/ทุกวัน	11.9	88.1		
ผู้บันทึกผลการตรวจ			1.318	0.251
บันทึกเอง	21.0	79.0		
ผู้อื่นบันทึกให้	25.7	74.3		
ความยุ่งยากของการใช้สมุดบันทึก			15.046	<0.001
ไม่ยุ่งยาก	20.1	79.9		
ยุ่งยาก	41.4	58.6		
ความคิดเห็นที่มีต่อสมุดบันทึก			1.053	0.305
ดี	21.5	78.5		
ควรปรับปรุง	15.2	84.8		
อายุของการตรวจเต้านมครั้งแรกด้วยตนเอง (ปี)			1.462	0.834
<30 ปี	35.2	64.8		
30-39 ปี	31.8	68.2		
40-49 ปี	30.7	69.3		
50-59 ปี	29.7	70.3		
60-70 ปี	31.2	68.8		

ตารางที่ 2 ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองด้วยตาและมืออย่างถูกต้อง

ตัวแปร	ทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ด้วยตาและมืออย่างถูกต้อง		Chi- square	p-value
	ไม่ถูกต้อง (%)	ถูกต้อง (%)		
อายุ (ปี)			24.729	<0.001
35-45	68.1	31.9		
46-55	73.4	26.6		
56-65	80.3	19.7		
66-74	82.2	17.8		
สถานภาพการสมรส			2.229	0.328
โสด	69.4	30.6		
คู่	74.2	25.8		
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	76.5	23.5		
ระดับการศึกษา			48.472	<0.001
ไม่ได้เรียน	88.1	11.9		
ประถมศึกษา	79.5	20.5		
มัธยมศึกษา/ปวช.	66.0	34.0		
ปวส/อนุปริญญา	67.3	32.7		
ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี	62.4	37.6		
อาชีพ			11.923	0.036
ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน	77.9	22.1		
รับจ้าง	74.3	25.7		
ค้าขาย	67.8	32.2		
เกษตรกร	75.1	24.9		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	57.1	42.9		
อื่น ๆ เช่น ธุรกิจส่วนตัว ข้าราชการบำนาญ พนักงานของรัฐ เอกชน ลูกจ้างชั่วคราว	70.0	30.0		
ประวัติบุคคลในครอบครัว/ญาติสายตรง ที่เป็น มะเร็ง			4.071	0.131
มี	70.6	29.4		
ไม่มี	75.5	24.5		
ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ	73.5	26.5		
ประวัติความผิดปกติที่เต้านม				
ไม่เคย	74.8	25.2		
เคย	69.6	30.4		
ความสม่ำเสมอในการตรวจในรอบ 6 เดือนที่ ผ่านมา			20.717	<0.001
ไม่ได้ตรวจ/ไม่สม่ำเสมอ	81.2	18.8		
สม่ำเสมอ	71.1	28.9		

ตัวแปร	ทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ด้วยตาและมืออย่างถูกต้อง		Chi-square	p-value
	ไม่ถูกต้อง (%)	ถูกต้อง (%)		
ระดับความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม			7.774	0.021
ต่ำ (<6 คะแนน)	79.2	20.8		
ปานกลาง (6-8 คะแนน)	73.7	26.3		
มาก (>8 คะแนน)	69.8	30.2		
ระดับความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง			33.089	<0.001
ต่ำ (<6 คะแนน)	92.0	8.0		
ปานกลาง (6-8 คะแนน)	78.2	21.8		
มาก (>8 คะแนน)	69.2	30.8		
ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง			5.321	0.021
เชิงลบ (<Mean)	77.0	23.0		
เชิงบวก ($\geq$ Mean)	72.2	27.8		
มีสมุด			14.613	<0.001
ไม่มี	85.7	14.3		
มี	70.5	29.5		
การใช้สมุด			22.255	<0.001
ไม่ได้ใช้	81.2	18.8		
ใช้ไม่สม่ำเสมอ	76.9	23.1		
ใช้ทุกเดือน/ทุกวัน	66.3	33.7		
รูปแบบการบันทึกผล			9.149	0.002
บันทึกเอง	67.5	32.5		
ผู้อื่นบันทึกให้	81.7	18.3		
ความยุ่งยากของการใช้สมุดบันทึก			5.512	0.019
ไม่ยุ่งยาก	68.1	31.9		
ยุ่งยาก	82.8	17.2		
ความคิดเห็นที่มีต่อสมุดบันทึก			0.284	0.594
ดี	68.9	31.1		
ควรปรับปรุง	65.2	34.8		
อายุของการตรวจเต้านมครั้งแรกด้วยตนเอง (ปี)			39.20	<0.001
<30 ปี	63.1	36.9		
30-39 ปี	66.5	33.5		
40-49 ปี	75.3	24.7		
50-59 ปี	79.3	20.7		
60-70 ปี	86.0	14.0		

4.สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ร้อยละ 95 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองในระดับปานกลางถึงมาก โดยร้อยละ 50.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองในระดับมาก และประมาณร้อยละ 44.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามยังมีความเข้าใจไม่ถูกต้องในรายละเอียดของการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ซึ่งพบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ที่ไม่มั่นใจหรือระบุนว่าการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างถูกต้องควรบีบหัวนมด้วยซึ่งวิธีการตรวจดังกล่าวเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง

ร้อยละ 63.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านมในระดับปานกลาง โดยจะเห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามยังมีความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องของปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดมะเร็งเต้านม เช่น ความอ้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงในการเกิดโรคมะเร็ง ประวัติการหมดประจำเดือนเร็วหรือช้าเกินไปเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดโรคมะเร็ง หรือการใช้ยาคุมกำเนิดทำให้เกิดโรคมะเร็ง เป็นต้น

ร้อยละ 45.3 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเชิงลบเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง โดยมีความคิดเห็นที่ต้องตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอเพราะรู้สึกกลัว หรือไม่แน่ใจในหลายประเด็น เช่น การตรวจเต้านมด้วยตนเองเป็นการเสียเวลา รู้สึกไม่มีประโยชน์ รู้สึกว่าไม่จำเป็น กว่าจะพบความผิดปกติและการรักษาต้องผ่าตัดนอกรทำให้สูญเสียสภาพลักษณะความเป็นผู้หญิง หรือแม้แต่มองว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนเองแต่เป็นหน้าที่ของแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

แม้ว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบแบบสอบถามเคยเห็นสมุดบันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเอง และมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้ที่เคยเห็นสมุดบันทึกจะมีสมุดบันทึกอยู่ที่ตนเอง แต่จะมีประมาณร้อยละ 66 ของผู้ที่มีสมุดบันทึกจะใช้สมุดบันทึกอย่างสม่ำเสมอทุกเดือนหรือมากกว่า

มากกว่าร้อยละ 90 ของผู้ที่ใช้สมุดบันทึกจะเห็นว่าการใช้สมุดบันทึกไม่ยุ่งยาก เป็นเครื่องมือที่ดี และเป็นรูปแบบที่สะดวก และมีความเข้าใจว่าการตรวจเต้านมด้วยตนเองเป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด อย่างไรก็ตามผู้ที่ใช้สมุดบันทึกบางส่วนเห็นว่าควรมีการพัฒนาปรับปรุงสมุดบันทึกเนื่องจากตัวหนังสือมีขนาดเล็กมาก และสีเส้นการแบ่งเส้นขอบตารางไม่ชัดเจน

เหตุผลส่วนใหญ่ของการไม่บันทึกการตรวจเต้านมด้วยตนเองในสมุดบันทึก คือ คิดว่าตัวเองไม่เป็นอะไร อ่านหนังสือไม่ออก บันทึกไม่เป็น ลืม และเพิ่งได้สมุดบันทึกมา

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเคยตรวจเต้านมด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามมีประมาณร้อยละ 30 ที่มีพฤติกรรมการตรวจไม่สม่ำเสมอ สำหรับเหตุผลของการตรวจเต้านมที่ไม่สม่ำเสมอ คือ ลืมตรวจ ไม่แน่ใจจะทำได้ถูกต้อง และไม่มีเวลา ตามลำดับ

ประมาณ 1 ใน 4 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองด้วยวิธีการสังเกตด้วยตาและการใช้นิ้วมือคลำถูกต้อง ซึ่งพบว่ามีสัดส่วนของผู้ที่ตรวจถูกต้องสูงขึ้นกว่าการสำรวจของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ในปี 2556 ที่พบว่า ร้อยละ 19.7 ของสตรีไทยมีทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง (6)

ผู้ตอบแบบสอบถามขาดทักษะการตรวจเต้านมด้วยการสังเกตด้วยตาได้แก่ การยืนปล่อยแขนข้างลำตัวตามสบาย เปรียบเทียบเต้านมทั้ง 2 ข้างว่ามีการบิดเบี้ยวของหัวนม การยกมือ 2 ข้างเหนือศีรษะ มองด้านหน้าและด้านข้างของเต้านม ดูความสมดุลของรูปทรงความผิดปกติของผิวหนัง รอยบุ๋ม รอยนูนของเต้านม และการวางมือที่เอว เกร็งอก มองหาก้อน ก้มตัวมาข้างหน้าปล่อยแขนตามสบาย ดูตำแหน่งหัวนม รูปทรงเต้านมทั้ง 2 ข้างห้อยลง สมดุลกันหรือไม่

ผู้ตอบแบบสอบถามยังขาดทักษะการตรวจเต้านมด้วยวิธีใช้นิ้วมือคลำ คือ การกด 3 ระดับ (เบา กลาง หนัก) การคลำให้ทั่วบริเวณขอบเขตของเต้านมทั้งหมด วนไปถึงไหปลาร้า การคลำต่อมน้ำเหลืองบริเวณรักแร้ วิธีการวางนิ้ว 3 นิ้ว (นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง) เคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องโดยไม่ยกนิ้ว

ระดับการศึกษา ระดับความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม ระดับความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง การมีสมุดบันทึก และการใช้สมุดบันทึก ความยุ่งยากของการใช้สมุด ส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง (p-value <0.05)

อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ความสม่ำเสมอในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ระดับความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม ระดับความรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเอง การมีสมุดบันทึก การใช้สมุดบันทึก รูปแบบการบันทึกผล ความยุ่งยากของการใช้สมุด และอายุของการตรวจเต้านมครั้งแรกด้วยตนเอง ส่งผลต่อทักษะการตรวจเต้านมด้วยตนเองด้วยตาและมืออย่างถูกต้อง (p-value <0.05)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ สร้างความตระหนัก และความรอบรู้ด้านสุขภาพ ให้เกิดการตรวจเต้านมด้วยตนเองโดยเน้นย้ำถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการตรวจเต้านมด้วยตนเอง และทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับมะเร็งเต้านมและการตรวจเต้านมด้วยตนเองอย่างถูกต้อง รวมถึงปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดมะเร็งเต้านม ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาที่พบว่าสตรีไทยมีความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านมและรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองในระดับปานกลางถึงมาก แต่ยังมี ความเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับมะเร็งเต้านม ในเรื่องของปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดมะเร็งเต้านม และยังมี ความเข้าใจไม่ถูกต้องในวิธีการตรวจเต้านมด้วยตนเอง และจากการวิเคราะห์ปัจจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านมและรู้เกี่ยวกับการตรวจเต้านมด้วยตนเองเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสม่ำเสมอในการตรวจเต้านมด้วยตนเองและความถูกต้องในการตรวจ

2. ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการตรวจเต้านมด้วยตัวเองโดยเฉพาะการตรวจเต้านมด้วยตาและด้วยวิธีคลำ โดยเน้นประเด็นรายละเอียดต่าง ๆ ของการสังเกตด้วยตา และการใช้นิ้วมือคลำทุกขั้นตอนอย่างละเอียด โดยเฉพาะวิธีการวางนิ้ว 3 นิ้ว (นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง) เคลื่อนที่อย่างต่อเนื่องโดยไม่ยกนิ้ว การกด 3 ระดับ (เบา กลาง หนัก) การคลำให้ทั่วบริเวณขอบเขตของเต้านมทั้งหมด วนไปถึงไหปลาร้า และการคลำต่อมน้ำเหลืองบริเวณรักแร้ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาที่พบว่าสตรีไทย ทราบวิธีการตรวจเต้านมด้วยตนเอง และเคยตรวจเต้านมด้วยตนเอง แต่เมื่อพิจารณาถึงความสม่ำเสมอของการตรวจเต้านมด้วยตนเองและพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเอง มีประมาณ 1 ใน 3 ของผู้ตอบแบบสอบถามยังมีพฤติกรรมการตรวจที่ไม่สม่ำเสมอ และมีเพียงร้อยละ 25 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีทักษะในการตรวจเต้านมด้วยตาและการใช้นิ้วมือคลำถูกต้อง

3. ควรมีการพัฒนาปรับปรุงสมุดบันทึกการตรวจเต้านมตนเอง ให้มีขนาดตัวหนังสือที่เหมาะสม มีความชัดเจนของรายละเอียดในสมุด ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้สมุดบันทึกบางส่วนเห็นว่าควรให้มีการพัฒนาปรับปรุงสมุดบันทึกเนื่องจากตัวหนังสือมีขนาดเล็กมาก และมีสีเส้นแบ่งเส้นขอบตารางไม่ชัดเจน

4. ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวิธีการใช้สมุดบันทึกการตรวจเต้านมตนเอง จะทำให้ผู้ใช้สมุดเกิดความเข้าใจในวิธีการบันทึกผล และเห็นความสำคัญของการใช้สมุดบันทึกการตรวจเต้านมเพื่อกระตุ้นเตือนให้เกิดความสม่ำเสมอและมีทักษะที่ถูกต้องในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

การประเมินผลพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทย ภายใต้โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้า ด้านภัยมะเร็งเต้านมประสบความสำเร็จได้ด้วยความรู้จาก ท่านนายแพทย์วัลลภ ไทยเหนือ ประธานโครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้า ด้านภัยมะเร็งเต้านม ท่านนายแพทย์ธรรมนิตย์ อังศุสิงห์ เลขาธิการมูลนิธิรักษะในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บริหารกรมอนามัยทุกท่านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายแพทย์เอกชัย เพียรศรีวัชรา ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมสุขภาพ เกษัชกรสุจินต์ คุณรักษา หัวหน้ากลุ่มอนามัยวัยทำงาน ขอขอบพระคุณ แพทย์หญิงสายพิณ คุณสมิทธิ และนางจารุวรรณ จงวนิช ที่กรุณาตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.จุฑาธิป ศิลบุตร คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ให้คำปรึกษาด้านระเบียบวิธีวิจัย เครื่องมือการวิจัย และการประมวลผลข้อมูล ขอขอบคุณนักวิชาการ และเจ้าหน้าที่จากศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ ศูนย์อนามัยที่ 6 ชลบุรี ศูนย์อนามัยที่ 7 ขอนแก่น ศูนย์อนามัยที่ 11 นครศรีธรรมราช ที่ร่วมดำเนินการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และอสม. ในพื้นที่เก็บข้อมูลทุกท่านที่ให้การสนับสนุน

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่เสียสละเวลอันมีค่าในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ และขอขอบคุณนักวิชาการและเจ้าหน้าที่กลุ่มอนามัยวัยทำงานทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

1. สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล. ประชากรของประเทศไทย 2560. [อินเทอร์เน็ต]. 2560. [เข้าถึงเมื่อ 4 ธ.ค. 2560]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/th/Gazette.aspx>
2. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. สถิติสาธารณสุข พ.ศ.2559.นนทบุรี: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน; 2559.
3. นันทา อ่วมกุล. 5 ปี โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้า ด้านภัยมะเร็งเต้านม. กรุงเทพฯ: บริษัทอาร์ต ควอลิไฟท์ จำกัด; 2560.
4. โครงการสืบสานพระราชปณิธานสมเด็จพระเจ้า ด้านภัยมะเร็งเต้านม. [อินเทอร์เน็ต]. 2560. [เข้าถึงเมื่อ 11 ธ.ค. 2560]. เข้าถึงได้จาก:<http://www.hpc.go.th/bse/data/BSEProjectSummary2017.pdf>
5. ศิริชัย กาญจนวาสิ. สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2550.
6. สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมการตรวจเต้านมด้วยตนเองของสตรีไทยอายุ 30-70 ปี. ม.ป.ท.; 2557.
